

handler studenterliv i København i 1930'erne. Her er både politisk engagement, studieteknik, studenterøkonomi, kærlighed, arbejde i valutacentralen og afsluttende eksamen. Samlet er det et fortræffeligt tidsbillede.

Både i studenterafsnittet og i det følgende om tiden som tjenestemand i Varedirektoratet – her står krigen mere i centrum end direktoratet – forekommer der mange navne. På dette punkt svigter mærkelig nok Krag ellers legendariske pædagogiske talent. En del læsere vil nok kende alle navne; men det er givet, at der vil være tusinder, som ikke aner, hvem »den store fisk« Erik Ib Schmidt er, eller hvem Frederik Dalggaard eller Coln er. Ligesom det kræver konsultation af håndbøger for at blive sikker på, om den stud. polit. Jørgen Jensen, som Krag delte lejlighed med i 1939, virkelig er den senere konservative politiker, man sidder og tænker på. Forklaringer, om ikke andet så i registeret, ville have været nyttige.

I det hele er »Ung mand fra tredive« et godt bidrag til tidshistorien og væsentlig for forståelsen af Krag's personlighed. *Vagn Dybdahl*

Jørgen H. Barfod: Helvede har mange navne. En beretning om koncentrationslejre og fængsler, hvor der sad danskere 1940–1945. (Forlaget Zac, 1969). 463 s.

Bogen rummer et væld af detaljer om danske deporterede og deres umenneskelige vilkår i Hitler-statens KZ-lejre og fængsler. Det er lykkedes forfatteren at skabe et overblik, hvor der før kun fandtes spredte skildringer. Desværre er dette overblik ikke fulgt op af nogen analyse eller talmæssige opgørelser, og det må be-

klages, at den afsluttende navneliste er unødvendigt ufuldstændig (omkomne politifolk mangler) og uegnet til opslag efter enkelte personer, ligesom det er uforståeligt, at de deporterede – bogens hovedpersoner – er udeladt af navnerregisteret. *Henning Poulsen*

*Rüdiger Eckert: Die politische Struktur der dänischen Widerstandsbe-
wegung im zweiten Weltkrieg. Eine
Untersuchung über die Bedeutung
der illegalen Presse und einiger re-
präsentativer Vertreter der Wider-
standsgruppen. (Dissertationsdruck
Lüdke, Hamburg 1969). 345 s.*

Bogens gennemgående tema er en politisk bestemmelse af den righoldige og hidtil uudforskede flora, der til- sammen udgør den illegale presse under besættelsen. I 8 hovedafsnit be- handles Danmarks kommunistiske Parti, Folkeviljen, Dansk Samling, Hjemmefronten, Danske Tidende, Den danske Parole, Ringen og Frit Danmark, og vi får af hvert blad eller udgivergruppe en politisk karakteristik, der væsentligst er baseret på, hvilke efterkrigsmaal de stod for, og hvordan de placerede sig i eller uden for den traditionelle partipolitiske struktur i Danmark. Denne analyse er særdeles vel gennemført og munder ud i en højst tiltrængt nuancering af begrebet modstandsbevægelsens ideer. Alligevel er denne problemkreds ikke bogens mest interessante.

Under sit mangeårige arbejde med stoffet har forfatteren også inddraget et stort dokumentmateriale i undersøgelsen, og således rustet er han på udvalgte punkter gået et skridt videre og har søgt at analysere den politiske strategi og taktik, som vigtige modstandsgruppers skiftende pa- roler var udtryk for. Hans interesse

har især samlet sig om venstrefløjens. Spillet mellem kommunisterne og andre grupper i og uden for modstandsbevægelsen er blevet bogens andet hovedtema.

Desværre er disse to væsensforskellige problemstillinger ikke holdt adskilt, hvilket har flere ulemper. For det første slår den ramme, inden for hvilken forfatteren under sit kortlægningsarbejde bevæger sig, ikke til, når det gælder det politiske spil, der jo rakte adskilligt ud over modstandsbevægelsens eller i al fald modstandsledelsens egen kreds. Vi får således et afsnit om kommunisterne med en samlet analyse af deres bestræbelser efter 29. aug. 1943 på at skabe en folkefront eller enhed i arbejderklassen, og det følges op af et afsnit om gruppen Folkeviljens parallelle bestræbelser inden for Socialdemokratiet, i øvrigt et fortrinligt og helt originalt kapitel, der hviler på forfatterens egen indsamling af arkiver og beretninger. Logisk måtte dette følges op med en analyse af den socialdemokratiske partiledelses kurs; men da Socialdemokratiet ikke var en modstandsorganisation, må vi nøjes med en punktvis belysning heraf, i indledningen og enkelte andre afsnit. Det er et stort spørgsmål, om forfatteren har ret i at operere med et skisma mellem partiledelsen og de illegalt arbejdende socialdemokrater, deriblandt Hedtoft og H. C. Hansen. Selv om forfatteren dokumenterer, at Alsing Andersens udfald mod »chauvinister og kommunister« 2. sept. 1943 var repræsentativt for ledende socialdemokraters syn på den eksisterende modstandsbevægelse, er ikke dermed sagt, at partiledelsen ikke kunne føle et behov for at være repræsenteret blandt de opinionsdannende illegale organer. I alle tilfælde virker det som en kunstig begrænsning, at det store

arbejde forfatteren alligevel har lagt i gennemgang af Socialdemokratiets arkiv ikke har nedfældet sig i nogen samlet vurdering på linie med modstandsgrupperne.

Den dobbelte problemstillings anden svaghed giver sig navnlig udtryk i det store afsnit om kommunisterne, hvor der savnes en sondring mellem ideologi og politik. Kommunisters udførlige motiveringer for skiftende kurser er ideologisk interessante, men bragt ind i politisk sammenhæng forklarer de intet, synes nærmest kun at vise, at der fandtes et Lenin-citat til ethvert formål. Tendensen til overideologisering er dog måske farligere i afsnittet om Dansk Samling, hvor forfatterens konkrete viden ikke slår til. Ved udeladelse af det militære aspekt bliver han ikke klar over, at Dansk Samling allerede i 1942 var involveret i praktisk modstandsarbejde, selv om det først gjorde sin entré i den illegale presse efter 29. aug. 1943. Han kommer derved til at lægge unødigt vægt på Arne Sørensens ideologiske motivering for Dansk Samlings mildnede holdning over for kommunisterne ved opløsningen af Komintern i sommeren 1943, og det er i det hele taget et spørgsmål, om ikke tilnærmelsen mellem Frihedsrådets to politiske partier er en smule overspillet. Det er tvivlsomt, om den påviste ideologiske kongruens rakte ud over, hvad der nødvendigvis fulgte af samarbejdet og partiernes parallelle problemer.

Trods disse mangler har den tyske historiker dog leveret et særdeles væsentligt bidrag til den danske modstandsbevægelses historie. Det partipolitiske aspekt er så frugtbart og så vel udnyttet, at man blot ville ønske, forfatteren havde ført det igennem med endnu større konsekvens.

Henning Poulsen